

Slaver og frigivne (side 78-81)

Hvor man end rejste i Romerriget, ville man finde folk der var slaver ligesom Grumio, Clemens og Melissa. De tilhørte en herre eller en frue, som de skulle adlyde i et og alt; de var ikke frie til at bestemme over sig selv; de kunne ikke gifte sig; de kunne heller ikke eje noget og var ikke beskyttet af domstolene. Lovene anså dem faktisk ikke for at være mennesker, men ting som kunne købes og sælges, behandles godt eller skidt efter deres herres ønske. De udførte meget af det hårde arbejde, men de varetog også meget faglært arbejde og mange håndværk. De levede ikke adskilt fra de frie borgere; mange slaver boede i samme hus som deres herre, som regel indkvarteret i værelser i den fjerneste ende af huset. Slaver og frie arbejdede ofte sammen.

Romerne og de folk der levede omkring Middelhavet i antikken betragtede slaveri som en normal og nødvendig del af livet. Selv de der erkendte at det ikke var en naturgiven tilstand, gjorde intet alvorligt forsøg på at få det afskaffet.

Folk blev som regel slaver ved at blive taget til fange i krig eller af pirater; børn af slaver blev automatisk slaver. De kom fra mange forskellige egne og lande, Gallien og Brittanien, Spanien og Nordafrika, Egypten, forskellige områder af Grækenland og Lilleasien, Syrien og Palæstina. Omkring kejser Augustus' regeringstid i begyndelsen af det første århundrede e.Kr. var der i Italien måske så mange som tre slaver for hver gang der var fem frie borgere. De fleste familier ejede mindst én eller to slaver; en forretningsmand som Caecilius havde ikke mindre end 10-12 stykker i sit hjem og mange flere der arbejdede på hans gårde og virksomheder. Meget rige mænd ejede i hundredvis og nogle gange tusindvis af slaver. En mand som Pedanius Secundus, som levede i Rom, havde fire hundrede slaver i sit hjem; da en af dem myrdede ham, blev alle slaverne slået ihjel trods protester fra befolkningen i Rom.

Arbejdet og behandlingen af slaver

Slaver blev sat til al slags arbejde. På landet var deres liv hårdere og barskere end i de store byer. De arbejdede som landarbejdere på gårdene, som fårehyrder og kodrivere på de store farme i Syditalien, i minerne, med vejarbejde og med brobygning. Nogle af de stærkeste slaver blev solgt til optræning som gladiatorer.

I byerne blev slaverne sat til både faglært og ufaglært arbejde. De var kokke og gartnere, tjenere, arbejdere på fabrikker, sekretærer, musikere, skuespillere og entertainere. Gennem arbejdet var de i stadig kontakt med deres herre og andre frie borgere; de gik frit omkring på gaderne i byen, gik på indkøb, besøgte templer og var også ganske ofte med i teatret eller til forestillinger i amfiteatret. Fremmede der var på besøg i Italien var ofte overraskede over at der var så lille forskel på en slave og en fattig fri mand.

Nogle herrer var onde og grusomme over for deres slaver, mens andre var venlige og humane. Almindelig fornuft hindrede som regel en herre i at behandle sine slaver alt for hårdt, eftersom kun slaver der havde det godt og blev behandlet godt, kunne arbejde effektivt. En slave der var faglært, især en der kunne læse og skrive, føre regnskaber og bestyre en mindre butik, kostede mange penge; og en romersk herre var normalt så fornuftig at han ikke lod en kostbar ejendom gå til spilde ved skødesløshed.

Frigivning af slaver

Ikke alle slaver forblev slaver til deres død. Frihed blev nogle gange skænket som belønning for god tjeneste, nogle gange som tegn på venskab og respekt. Frigivelse fandt også hyppigt sted ved herrens død som følge af hans testamente. Men loven satte visse begrænsninger. En slave kunne for eksempel ikke frigives før han var tredive år gammel; og ikke mere end hundrede slaver (færre i mindre husstande) kunne blive frigivet på grundlag af et testamente.

Selve den handling man foretog når man frigav kaldtes **manumissio**. Dette ord er sammensat af to ord, **manus** (hånd) og **mītto** (sende) og betyder altså 'afsendelse fra hånden' eller 'frisættelse fra kontrol'. Manumissio kunne foretages på flere måder. Den ældste metode var en juridisk handling i påsyn af en embedsmand, f.eks. en dommer. Det er den handling som man kan se på første side af denne Stage. Et vidne erklærede at slaven faktisk slet ikke tilhørte herren; herren benægtede ikke denne erklæring; slavens hoved blev derefter berørt med en stav, og han kunne officielt erklæres for fri. Der var andre, enklere metoder. En herre kunne frigive en slave ved at komme med en erklæring i sit hjem i venners nærvær eller ved bare at invitere slaven til at ligge med ved en middag.

Frigivne

Ex-slaven blev en **libertus** (frigiven). Han kunne nu selv bestemme over sit liv og måske blive et betydningsfuldt medlem af sit lokalsamfund. Han fik dog ikke alle de samme privilegier som en der var født som fri borger. Han kunne ikke blive opstillet til embedsmandsvalg, og han kunne ikke blive officer af højere rang i hæren. Han var stadig forpligtet over for sin tidligere herre og skulle arbejde for ham et antal dage om året. Han blev en af hans klienter og skulle besøge ham regelmæssigt og vise ham sin respekt, for det meste tidligt om morgenen. Man forventede at han hjalp og støttede sin tidligere herre så meget han kunne. Denne tætte forbindelse mellem frigiven og tidligere herre kan ses af det navn som den frigivne antog. Vi forestiller os at hans slavenavn var Felix og at hans herre var Lucius Caecilius Iucundus. Lige så snart Felix var frigivet, ville han antage nogle af sin tidligere herres navne og kalde sig Lucius Caecilius Felix.

Nogle frigivne fortsatte med at lave det samme arbejde som de tidligere havde lavet som slaver; andre blev af deres tidligere herre indsat som bestyrere af værksteder eller butikker. Andre igen blev præster i templerne eller tjenere for byrådet; bystyrets sekretærer, sendebude, skrivere og herolder var sandsynligvis alle frigivne. Nogle blev meget rige og magtfulde. To frigivne i Pompeji, som hed Vettii og som sandsynligvis var brødre, ejede et hus som var et af de prægtigste i byen. De farverige freskomalerier på husets vægge og de elegante marmor-springvand i haven viser tydeligt hvor velhavende Vettii-familien var. En anden pompejansk frigiven var Lucius Caecilius Iucundus' far.

En kvindelig ex-slave kaldtes en **liberta** og havde færre muligheder end en mandlig frigiven. Ofte giftede en frigiven kvinde sig med sin tidligere herre.